

Povodom 23. kolovoza, kada se obilježava Europski dan sjećanja na žrtve svih totalitarnih i autoritarnih režima – nacizma, fašizma i komunizma, poznat i kao Dan crne vrpce, sugovornika smo pronašli u fra Miljenku Stojiću, vicepostulatoru postupka mučeništva *Fra Leo Petrović i 65 subraće*.

Razgovarao:

Željko Ivković

Fra Miljenko Stojić, vicepostulator, književnik i novinar

Kosti jugokomunističkih žrtava svakodnevno se pojavljuju iz jama

Fra Miljenko rođen je 1. lipnja 1960. u Dragićini kod Međugorja. Pohađao je Franjevačku klasičnu gimnaziju u Višokom, studij filozofije i teologije u Zagrebu, Sarajevu i Jeruzalemu te magistrirao kršćansku duhovnost u Rimu. Kao svećenik i redovnik obnašao je različite službe, a trenutno mu je glavna preokupacija rad u Vicepostulaturi.

Osim toga piše pjesme, osvrte, djela za djecu, kratke priče, aforizme i književnu kritiku...

Poštovani, 20. st. ostat će posebice zapamćeno po totalitarnim ideologijama. Budući da je Vaša zadaća izravni rad s preživjelima, njihovim potomcima te zemnim ostacima žrtava totalitarizma, možete li nam reći što je to totalitarizam?

Pošao bih od poznata nam prosvjetiteljstva. Navodno se tada čovjek samostvario, prosvijetlio pa je povijest potekla u smjeru bratstva, slobode i jednakosti, kako je to kasnije označila nesretna Francuska revolucija. Ali nije. Čovjek u Europi je tada potkopao temelje samome sebi. Umjesto da nastavi izgrađivati kuću koju mu je darovalo kršćanstvo i u kojoj je cvala duhovnost, umjetnost, gospodarstvo, jednostavno svi vidovi života i u

kojoj je poštivao različitosti, on se uzoholio, to prvotno razdoblje proglašio mračnim i krenuo u „svijetu budućnost“. Sada se kao čudi otkud svi ovi neredi, ratovi, pošasti u „svijetom i naprednom“ 20. st., kao i u ovom novom tisućljeću.

A čuđenju nema mjesta. Probuđena je zvijer totalitarizma, svevlaсти ili zlosilja, kako mi je najdraže imenovati tu pojavu. I ona se još uvijek razvija u vidu zastranjenja na raznim razinama koja su do jučer bila nezamisliva.

Kršćanstvo je, pak, sve to bilo zau stavilo jer je zlo u obliku zlosilja i prije njega pokušavalo prevariti i nadjačati čovjeka. Mogli bismo reći da je čovjek ovih suvremenih vremena probudio barem jednu od onih zvijeri iz Otkrivenja. Ne protjera li je ponovno u mrak povijesti, ne piše mu se dobro.

Zašto je Europska unija morala donositi odluku da se jedan dan u godini obilježava kao Dan sjećanja na žrtve totalitarnih i autoritarnih režima? Zar to samo po sebi nije jasno?

Onima koji su se probudili, koji znaju što je demokracija, sve je to jasno, ali drugima nije. Hvala Bogu da još uvi jek u političkim tijelima Europske unije ima onih koji razmišljaju svojom gla

vom, a ne kako im je naređeno. Prisjetimo se da nad svima njima, pa i nad nama, visi onaj **Damoklov** mač političke korektnosti. U posljednje vrijeme došla je i *cancel culture*, neki govor o ispravnoj povijesti i slična naklapanja.

Europa se zapravo suočava sa samom sobom. Ne negdje na Dalekom istoku, islamskim zemljama... nego u njoj samoj nastao je socijalizam, marксizam i slična umovanja koja su onda prešla u nacionalsocijalizam i fašizam, a polako prelaze i u druge totalitarne oblike. Sindrom je to zemaljskoga raja. Ljudima tamo bilo dobro i predobro, zmija ili zlo počelo im šaptati da mogu sjesti na Božje mjesto, biti kao On, oni povjerovali i znamo što se dogodilo.

Erich Fromm, član marksističke Frankfurtske škole, u knjizi *Imati ili biti* navodi sljedeće: „Kako je politička revolucija 20. stoljeća, ruska revolucija, propala (...), pobjedničke revolucije našeg stoljeća su, iako se još nalaze u početnim stadijima, ženska, dječja i seksualna revolucija. Njihove principe je već prihvatala svijest velike većine pojedinaca, a stare ideologije svakim danom postaju sve smješnije.“

Želi li dobro sebi, Europa će se morati odreći toga šapata zla. Sve je slabija

i slabija, nemoćna brinuti se o sebi. Kada je pristajala uz Isusa Krista, onda je bila užorom svijetu u svemu, snažna i samosvjesna. Naravno, uz uvažavanje različitosti. Povijest zorno o tomu svjedoči.

Totalitarno naslijeđe u BiH čini se kako ne nestaje, nego se i učvrstilo te skoro da je počelo ponovno nasrtati, kroz različite oblike, na slobodu i demokraciju?

Budući da smo Hrvati i imamo dvije države, rekao bih da je tako s obju strana granice. Negdje tamo od početka ovoga tisućljeća razmahao se ponovno taj komunizam koga radije zovem jugokomunizam. Potaknule su ga odredene zakulisne sile iz inozemstva, najvidljivije oličene u onom zlosilniku **Georgeu Sorosu**. Djelovao je on, ne samo u BiH, nego i Hrvatskoj te čitavoj Europi. Najdraže mu je rabiti odurni lijepak jugoslavenstva, zlosilje koje je, ne samo Hrvate, nego i druge narode u tiraniji zvanoj Jugoslavija stajalo mnogih života i mnoge muke i znoja. Zaustavio je taj lijepak njihov prirodni razvitak pokušavajući ih smiješati u neki novi narod i naciju. Nije stoga čudno da se na objektivan način pokušava istraživati razdoblje djelovanja komunizma i jugokomunizma. No, njihove pristalice pokušavaju da se povijest zacementira, da bude onakva kakvom su je oni označili kroz svoju zlosilnu vladavinu. S druge strane, jedno od pravila historiografije ili izučavanja povijesti jest da je ona u neprestanoj reviziji ili preispitivanju. Uostalom, kosti jugokomunističkih žrtava svakodnevno se pojavljuju iz kojekavih jama, rudnika gdje su te žrtve bile žive zazidane... i da to bude nevažno da doći i neki mediji o tome šutel!

Vicepostulatura, koju imam nezasluženu čast voditi, nema pravo razmišljati o svim tim poteškoćama i bojati se. Ako je 66 hercegovačkih franjevaca bilo spremno dati svoj život za istinu, ako je njih 90-ak okusilo tamnicu zbog te istine, da o mnogobrojnim žrtvama puka Božjega ne govorimo, čega se imamo bojati? Ali ne smijemo se osloniti samo na svoje snage. Ovdje se radi o čistom zlu pa i molitva treba biti čista da bi ga mogla pobijediti.

Možemo li na trenutak zastati i razmisliti o onima koji i danas smatraju da su 1945. svi dobili ono što su „zaslužili“? Zbog čega postoje različite interpretacije ove tragedije unutar samog hrvatskog korpusa, ali i drugih naroda u BiH?

Sve to ovisi o tomu koliko je tko zagazio u blato jugokomunizma. Hrvatski narod nije toliko koliko bi neki htjeli da to bude, pa ne bih govorio da smo razjedinjeni u tom pogledu. Da jesmo, ne bi 90-ak posto Hrvata glasovalo nakon pada jugokomunizma da ga se zamijeni demokracijom.

I Hrvatima i svim drugim narodima u okolini, pa tako i onima koji nisu okusili komunizam, veliki su problem mediji. Oni 24 sata na dan „tuku“ po nama. Ima ih da nisu, a trebali bi biti, u našim rukama pa smo zapravo svi u njihovu ropsstu. Okultna oligarhija, nažalost, danas nekima vlada i pokušava na taj način promijeniti ovaj svijet. Uspjet će budemo li malodušni.

Zbog svega toga pristalice komunizma i jugokomunizma dobivaju u takvim medijima nezasluženi prostor. Jedni su „drmali“ u to vrijeme, drugima je bilo dobro dok su kupili mrvice s njihova stola. Svi jest im je zarobljena, ogreza u zlosilju, dok u isto vrijeme tvrde da su prosvijetljeni, da oni najbolje znaju što je dobro za sve nas. Kada bi zaista bili prosvijetljeni, onda bi oni prvi uzeli lopatu u ruke i počeli kopati nakon što se sazna da negdje postoje nedostojno pokopani ljudski ostaci. Ta još su Rimljani 450. pr. Krista tako postupali u onim svojim poznatim Zakonima dvanaest tablica, kršćanstvo je razvilo pojam mučeništva, a današnja uljudba, ovakva kakva jest, govor o kulturi sjećanja. Ali to njih ne zanima, dok se u isto vrijeme busaju u svoja demokratska prsa i probijaju nam glavu tobožnjom brigom za ljudska prava.

Kako gledate na one koji i dalje vjeruju u razliku između fašizma i komunizma?

Dometnimo tu još nacionalsocijalizam. Nikakve tu razlike nema. Počeli su se razlikovati tek onda kada su nasrnuli jedni na druge 22. lipnja 1941. Prije toga marno su uspostavljeni Novi svjetski poredak. Pakt Ribbentrop-Molotov o nenapadanju i prijateljstvu između Njemačke i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika potpisali su 23. kolovoza 1939. Nakon toga napadali su okolne države i dijelili njihovo ozemlje. Ali nisu se mogli dogovoriti je li ispravniji smjer hoda socijalizma kroz određenu naciju koja onda time postaje izabrana nacija, nešto kao u Starom zavjetu, ili je taj hod kroz sve narode, nešto kao u Novom zavjetu. Nije slučajna ova usporedba. Zlo

se uvijek voljelo i voli kititi perjem dobra, inače će svatko lagano prepoznati njegovu rugobu. I kada to perje poče letjeti, odjedanput se neki probudiše kao antifašisti i tako do dana današnjega. Time pokušaše i pokušavaju skriti zlu čud ideologije komunizma, ali to je jednostavno nemoguće. Komunizam, ne samo da je za ropotarnicu povijesti, nego nije nikada ni trebao nastati. Ako je dopušteno ljudska ubojstva mjeriti u brojevima, onda je komunizam zločudniji od nacionalsocijalizma ubivši do 150 milijuna ljudi, za razliku od potonjega koji ih je ubio 35 milijuna. Tako govore povjesne knjige.

Kako gledate na posljednje promjene imena ulica u Mostaru, gradu gdje su partizani ubili provincijala i nekoliko franjevaca? Zašto sva sporna imena nisu obuhvaćena ovim promjenama?

Ovdje svakako treba reći da iz društvene sredine treba ukloniti sva podsjećanja na neki totalitarizam, pa tako nigdje u njoj ne može biti nazvana neka ulica ili trg po **Josipu Brozu Titu** i sličnima, kao što je to još uvijek u Mostaru ili nekim drugim gradovima u BiH. Njega je ona glasovita francuska Crna knjiga komunizma stavila na 10. mjesto suvremenih zločinaca. Ne mijenja ništa na stvari to što su mu neki služili ili što su kupili mrvice s njegova stola.

Ono što bi u Mostaru svakako trebalo učiniti, a nije učinjeno, jest podići spomenik sedmorici ubijenih hercegovačkih franjevaca i mnoštvu članova njegova puka Božjega. Prve su ubili na Čekrku, na obali Neretve, i tu bi se svakako moralno podignuti primjerenu ploču s kratkim objašnjenjem što se tu točno dogodilo. Drugi su ubijeni na različitim mjestima po gradu, posebno nakon Bleiburga i Križnog puta: Sjeverni logor, Južni logor, Rodoč, Zapadni logor, Čelovina, razna mjesta na obali Neretve... Puno bi još toga trebalo istražiti da se konačno dođe do pune istine. Dok se to ne zbude, zacijelo bi trebalo svakog 14. veljače, kada su jugokomunisti ovladali Mostarom, početi s mimohodom od mjesta gdje su ubijeni franjevci pa do crkve Sv. Petra i Pavla. Na taj način razmišljali bismo o svemu tomu te se molili da se nešto slično nikada više ne dogodi.

Je li jedan od odgovora na totalitarizme 20. st. Groblje mira na Bišlima kod Mostara?

Dobro ste rekli da je to jedan od odgovora na totalitarizme 20. st. Ujedno je to i odgovor na žrtvu hrvatskoga naroda kroz povijest. Počelo se s Drugim svjetskim ratom i poraćem jer je tada napravljen genocid nad hrvatskim narodom i jer se još uvijek ipak ima dosta podataka o svemu. Genocid je bio i za vrijeme turske vladavine, ali puno je toga nažalost potonulo u mrak povijesti. A u sredini Memorijalnog centra Groblje mira je Vukovarski križ, simbol Domovinskoga rata. Iz ovih prekratkih riječi mislim da se može shvatiti u kojem smjeru sve to zapravo ide.

Ono što mi je iznimno drago jest da se krenulo s podizanjem kipa **Pietà**, Gospa u krilo prima mrtva sina, tamo kraj onih zastava. Bit će to rad našega velikog umjetnika **Ilije Skočibušića**. Moći će se u podnožju toga kipa sjesti, zapaliti svijeću i moliti za sve te naše žrtve. Na ovaj način dobiva se ovdje i obiteljsko ozračje. Crkva je posvećena Sv. Josipu, tu je Majka Marija, a tamo razasuti po onim poljima i redovima te u kosturnici jesu hrvatska djeca, njihova djeca. Na postolju kipa trebao bi biti natpis: „Ja sam uskrsnuće i život.“ Tako je sve puno nade, a ne očaja i beznađa.

Jedna od stvari koja se trenutno radi jest i na početku polja B podizanje križeva s imenom i prezimenom, imenom oca, godinom rođenja i godinom smrti za žrtve ubijene župe Krnjeuša. Nju su velikosrbi s 9. na 10. kolovoza 1941. izbrisali s lica zemlje, ali ne i iz našega srca. Ubili su njih 278, jednako djecu, žene, starce. Samo mladeži do 18 godina bilo je 89, a najmlađi među njima još su bili u kolijevci. Tako mi je drago da su neki prepoznali žrtvu ove župe pa su platili križ za pojedine ubijene uz uvjet da im se dostavi njihovo ime i prezime kako bi mogli dolaziti na Groblje mira te paliti svijeće i moliti se za njih.

Prosvjedi zbog mise za duše ubijenih na Bleiburgu, prebrojavanje Hrvata i "davanje" političkih prava u skladu s njihovim brojem, spominjanje vagona i iseljavanja... Je li to suvremeniji totalitarizam, zapravo fašizam?

Sve to što ste nabrojali za mene je čista slika totalitarizma ili zlosilja, a fašizam bih pustio kraju. Predstavnici jednoga naroda, bošnjačkoga, ne želim reći čitav narod, pokušavaju, ne predstavnici, nego drugom čitavom narodu, hrvatskom, nametnuti svoju volju gazići obilato u zlosilje. Pojednostavljenio rečeno, pomiješalo im se u glavi. Nisu se

oslobodili jugoslavenskog zlosilja u tim svojim glavama, malo su listali povijesne knjige i pročitali o agama i begovima te si umislili da su oni sada djelitelji pravde i prava drugima. Ima tu, istina, i onih koji rade svoj posao, kao što su ga radili i onih ratnih godina zadnjega rata.

Kada smo radili reportažu o Vicepostulaturi, rekli ste kako ćete novom biskupu, tko god bude, predati materijale za pokretanje dijecezanskog postupka. Je li došlo vrijeme da mučenici Hercegovačke franjevačke provincije, zajedno s fra Leom Petrovićem na čelu, budu uzdignuti na čast oltara?

Među 66 ubijenih hercegovačkih franjevaca zacijelo ima mučenika, što će Crkva jednoga dana, ako Bog da, svečano objelodaniti. No, dug je put do svega toga. Ovo početno ili istražno razdoblje uglavnom je završeno, iako još ponekad nađemo na neke kvalitetne dokaze ili svjedočenja, kao nedavno na izričito priznanje Josipa Broza Tita da je on osobno zapovjedio ubojstvo hercegovačkih franjevaca. Redatelj **Jakov Sedlar** te je dokumente dao svome sinu **Dominiku** koji ih je objavio u filmu *Razgovor*. Da je to sve istina, Jakov je prisegnuo na Svetu pismo.

Zahvalio bih biskupu u miru **mons. Ratku Periću** s kojim je Vicepostulatura uspješno surađivala. Jedna od stvari koja je tada napravljena jest i pokretanje Crkvenoga suda koji je ispitao sve važne svjedoke za dotični postupak mučeništva.

Čvrsto sam uvjeren da ćemo i s novim **biskupom Petrom Palićem** uspješno surađivati. Uprava Provincije, kada to bude smatrala prikladnim, dat će zeleno svjetlo za podnošenje prikupljene građe biskupu i tako će postupak mučeništva *Fra Leo Petrović i 65 subraće* početi na razini naše biskupije. Nakon uspješno završena postupka, ako Bog da, koji će trajati barem koju godinu, sve prelazi u Rim gdje će postupak vjerojatno dulje trajati.

Međutim, nije važna brzina svega ovoga, važno je da što bliže dođemo pravoj istini prikupivši što kvalitetnija svjedočenja i dokumente.

Znamo da su se u početku Hrvati i Bošnjaci držali skupa. Međutim, uspješe ih zavaditi, izdajničke sluge ili zavedeni s obiju strana. Nakon toga počesmo govoriti o zločinima, umjesto da pamet bistrimo pozitivnim primjerima. Tako je Hrvatska primila mnoštvo bošnjačkih izbjeglica, kao i njihovih predstavnika. Po-

mogla je Armiji BiH da se naoružava, čak i dok se borila protiv Hrvata u BiH, bila odlučujuća u oslobođanju BiH. Umjesto zahvale i dobrosusjedskih odnosa sada bi neki Bošnjaci Hrvatima davali neka prava, prijetili im ratom... A trebali bi poći putem Bošnjaka **Huseina Smajića** koji je sasvim slučajno na svom imanju otkrio temelje srednjovjekovne katoličke crkve u Bugojnu te ju ponovno izgradio. Pronađeni su prilikom istraživanja i ljudski ostatci umotani u pozlaćeno platno što govori da su pripadali plemenitaškom rodu. Povijest je sve to pokušala uništiti, Huseinu je, pak, jasno da su u BiH Hrvati i Bošnjaci upućeni jedni na druge, da im je do dolaska Turaka povijest zajedno tekla, da sada mogu napredovati u svakom pogledu ako svoje odnose urede kao narodi u Švicarskoj ili Belgiji koji su kudikamo dalji jedni od drugih. To onda znači da nema drugome biranja njegovih političkih predstavnika, da nema opiranja da svatko od njih ima škole, medije... na svome jeziku. Preduvjet za to je odbacivanje jugoslavenskih magli koje jedan **Željko Komšić** i oni koji su ga birali očito baštine.

Je li moguće u budućnosti oslobođanje prostora Crkve u Hrvata od okova ostataka naslijeđena totalitarizma?

Ne samo da je moguće, nego je i nužno potrebno. Crkva u Hrvata ne smije gacati u toj baruštini. Ostatci tog zlosilja prljaju njezino lice. Ako je netko pokleknuo u tim vremenima i još nastavlja tim putem, treba imati snage ne dopustiti mu širiti te namisli. Društje rečeno, i Crkva u Hrvata, a ne samo društvo, treba provesti lustraciju. Ne mojmo govoriti da je to prekasno. Još ima vremena ako se to hoće učiniti.

Recimo stoga kratko što bi bila lustracija na razini društva. Prvi je njezin sudbeni vid. Pred lice pravde treba izvesti one za koje postoe ozbiljne optužbe da su činili zločine u jugokomunizmu. Drugi je administrativni vid. Iz sudstva, redarstva, obrazovanja, medija... treba udaljiti one koji se nisu pokajali te i dalje hrvatsko društvo trju jugokomunizmom. Treći je, ujedno najvažniji i ponekada jedino moguć, vid lustracije onaj obrazovni. Tražimo istinu o jugokomunizmu i iznosimo je na svjetlo dana da više nikada nikoga na prevari. Jedino na ovaj način društvo će krenuti prema ozdravljenju, a time i Crkva u Hrvata, jer svi potječemo iz određene obitelji te vrijednosti takve obitelji unosimo u svoj kasniji život.